

Islamitische vrouwen en sport

Een kwantitatief onderzoek naar de sportdeelname van islamitische vrouwen in Nederland

Sofie van den Hombergh
Universiteit Utrecht

1 juli 2006
Bacheloronderzoek Algemene Sociale Wetenschappen
Begeleider: Dr. Hub Linssen

Voorwoord

Utrecht, 1 juli 2006

Met dit onderzoek besluit ik mijn Bachelorstudie Algemene Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Het afgelopen jaar heb ik met veel plezier onderzoek gedaan naar de sportparticipatie van islamitische vrouwen in Nederland. Bij het opzetten en uitvoeren van dit onderzoek heb ik hulp gehad van enkele mensen, die ik bij deze graag wil bedanken. Ten eerste mijn begeleider Hub Linssen, die er met zijn enthousiasme en kennis voor heeft gezorgd dat ik het beste uit mezelf heb kunnen halen. Verder ben ik Mireille Aalfs en Fokje Walma van het ROC Midden Nederland dankbaar voor hun medewerking omtrent de toegang tot de onderzoekspopulatie. Tenslotte wil ik mijn ouders en vrienden bedanken voor hun steun.

Sofie van den Hombergh
Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Probleemstelling: islamitische vrouwen en sport	4
2. Literatuur	5
2.1 Sport is universeel	5
2.2 Definitie en typen sport	5
2.3 Motieven voor sportdeelname	5
2.4 Betekenis van sport	7
2.5 Geschiedenis van vrouwen in de sport	7
2.6 Islam en sport	9
3. Methoden	12
Participanten	12
Locatie	12
Meetinstrument	13
Procedure	15
4. Analyse en beschrijvende statistiek	17
Sportgedrag vrouwen	17
Sportgedrag moeder vroeger	17
Sportgedrag moeder nu	18
Voorbeeldfunctie topsporter	18
Motivatie om te sporten	19
Sociaaleconomische factoren	20
5. Resultaten en verklarende statistiek	21
5.1 Variantie analyse	21
5.2 Covariantie analyse	22
6. Discussie	23
Literatuurlijst	
Annex I Samenstelling vragenlijst	
Annex II Vragenlijst	
Annex III Verbale instructie	
Annex IV Onduidelijkheden	
Annex V Correlaties topsporters	
Annex VI Correlaties motivatie	

De Nederlandse overheid vindt sport belangrijk. Niet alleen omdat dit een populaire manier van vrijetijdsbesteding is; maar ook omdat sport een wezenlijke bijdrage kan leveren aan de samenleving. Sport en bewegen verbetert de gezondheid, sport vergroot de samenhang in en de binding met de maatschappij, en (top)sport is een bron van nationale trots en uitstraling. De overheid is via verschillende projecten bezig de burgers te stimuleren om te sporten. In september 2005 heeft staatssecretaris Ross de nieuwe sportnota 'Tijd voor sport' naar de Tweede Kamer gestuurd. Daarin gaat zij in op het sportbeleid voor de komende jaren (2006-2010). Dit beleid wordt samengevat onder het motto 'bewegen, meedoen en presteren'. Voor dezelfde periode is ook een nieuw programma opgezet om beweging te stimuleren: het Nationaal Actieplan Sport & Bewegen. Verder hebben de ministeries van VWS en Justitie samen het programma 'Meedoen allochtone jeugd door sport' ontwikkeld. Bovendien heeft tweederde van de gemeenten in Nederland een breedtesportproject. Daarnaast is de BOS-impuls (Buurt, Onderwijs, Sport) opgezet om jongeren met achterstanden van bijvoorbeeld gezondheid, welzijn of onderwijs een steuntje in de rug te geven. De twee belangrijkste redenen om te sporten die de overheid geeft zijn: verbetering van gezondheid en integratie.

Sport en verbetering van gezondheid

Sport en beweging zijn onontbeerlijk voor een goede gezondheid. Overgewicht, hart- en vaatziekten en diabetes zijn ziektes geworden die een directe relatie houden met te weinig bewegen. Volgens schattingen overlijden jaarlijks zo'n achtduizend mensen aan de gevolgen van te weinig bewegen. De Nederlandse Norm Gezond Bewegen schrijft voor dat een kind minstens vijf dagen per week gedurende minimaal één uur per dag moet bewegen; een volwassene moet minimaal een half uur lichamelijk actief zijn. Ruim veertig procent van de volwassenen beweegt onvoldoende en bij dertig procent van de volwassenen is sprake van overgewicht.¹

Sport en integratie

De overheid kent ook een integratierol aan sport toe. Deze integratierol is voornamelijk gericht op immigranten. In de jaren '60 werden arbeiders uit mediterrane landen als Marokko en Turkije aangemoedigd te emigreren naar Nederland en andere West-Europese landen. De regeringen van deze landen hielden echter geen rekening met de problemen die zouden ontstaan tijdens de economische recessie in de jaren '80. Een laag niveau van educatie, hoge werkloosheid, criminaliteit en slecht betaalde banen zijn slechts enkele voorbeelden van de vele slechte condities waarin immigranten zich bevonden. Vanwege deze slechte condities hebben de meeste tweede en derde generatie immigranten problemen. Ze leven in twee culturen zonder dat ze één van de twee als hun eigen cultuur beschouwen. Meestal begrijpen ze hun oorspronkelijke cultuur niet omdat ze nooit in het geboorteland van hun ouders gewoond hebben. Bovendien worden ze op allerlei manieren herinnerd aan het feit dat ze niet Nederlands zijn. Zo ontstaan er op verschillende manieren barrières voor sociale integratie (De Knop & Theeboom, 1999). Sport biedt allochtonen -en in het bijzonder de jeugd onder hen- veel mogelijkheden om zich een plaats in de samenleving te verwerven. Vanuit het integratiebeleid van de overheid zijn al een aantal initiatieven gestart. In het Breed Initiatief Maatschappelijke Binding, waarin allochtone Nederlanders wegwijs worden gemaakt in de samenleving, nemen jeugd en sport een belangrijke plaats in.

¹ Ministerie van VWS (2005): Tijd voor Sport

1. Probleemstelling: islamitische vrouwen en sport

De overheid wil meer mensen aan het sporten en bewegen krijgen. Ondanks de initiatieven van de overheid, zoals het Breed Initiatief Maatschappelijke Binding, blijft de sportdeelname van allochtone Nederlanders momenteel nog achter op die van andere Nederlanders.² Ook de sportdeelname van allochtone jeugd blijft achter bij het gemiddelde (70% om 85%). Dit geldt in het bijzonder voor de sportbeoefening in verenigingsverband (53% om 70%). Vooral ondervertegenwoordigd zijn islamitische en hindoestaanse vrouwen.³

Allochtone vrouwen ervaren hun gezondheid vaker als slecht dan autochtone vrouwen en allochtone mannen. Ook maken allochtone vrouwen meer melding van chronische aandoeningen als migraine, aandoeningen van nek/schouder, duizeligheid en diabetes. Bij Turkse en Marokkaanse vrouwen is de situatie het minst rooskleurig. 79% van de autochtone vrouwen ervaart de eigen gezondheid als (zeer) goed, tegenover 59% van de Marokkaanse en 50% van de Turkse vrouwen. Verder blijkt dat oudere Turkse en Marokkaanse vrouwen (55⁺) veel te maken hebben met fysieke beperkingen (51% en 61%). De relatief slechtere gezondheid van allochtone vrouwen kan worden verklaard door de relatief ongunstige sociaaleconomische situatie (laag opleidingsniveau en inkomen en ongunstige woonsituatie) maar ook door de leefstijl. Turkse vrouwen roken het meest, bewegen het minst en hebben vaak last van overgewicht.⁴

In het sterk gesecculariseerde Nederland heeft de islam als godsdienst een belangrijke plaats verworven. Het aantal moslims bedraagt naar schatting ruim 900.000 en het neemt nog steeds vrij sterk toe. Onder de moslims vormen de Turken en Marokkanen de grootste groepen. Samen omvatten zij ongeveer tweederde van het totale aantal moslims.⁵

Op 1 januari 2004 woonden er in Nederland 145.000 Marokkaanse vrouwen en 169.000 Turkse vrouwen.⁶ Dit betekent dat er in Nederland in totaal zo'n 314.000 Marokkaanse en Turkse vrouwen zijn van wie het merendeel de islam aanhangt. Zij doen relatief weinig aan sport. Hoe is dit te verklaren? De onderzoeksvraag luidt:

Welke cultureel bepaalde factoren zijn van invloed op de deelname aan sport door islamitische vrouwen in Nederland?

² Idem

³ Ministerie van VWS (2005): Programma meedoen allochtone jeugd door sport

⁴ SCP (2004): Moslim in Nederland

⁵ Idem

⁶ CBS (2004): Bevolkingsstatistieken (2004)

2. Literatuur

2.1 Sport is universeel

Sport is een belangrijk sociaal fenomeen geworden in de Westerse samenleving. Dit wordt niet alleen geïllustreerd door een toename in sportdeelname door de bevolking van West-Europa gedurende de laatste decennia. Ook is er sprake van een algemene groei in bewustzijn over sport, zoals Crum (1992) de *sportificatie* van de samenleving noemt. Sport bestaat wereldwijd in gestandaardiseerde vorm. Iemand die bekend is met een sport kan deze overal ter wereld beoefenen. De regels, sancties, spelersaantallen, veld- en doelafmetingen, kledingvoorschriften, rituelen en symbolen van iedere tak van sport zijn overal dezelfde. Er is een wereldsportstelsel ontstaan dat mensen van alle nationaliteiten aan elkaar verbindt (Van Bottenburg, 1994). De sportwereld neemt een zelfstandige plaats in ten opzichte van andere maatschappelijke verschijnselen; met eigen sportspecifieke regels, waarden, normen en opvattingen (Van Bottenburg & Heilbron, 1996).

2.2 Definitie en typen sport

Volgens de Van Dale (2005) is sport “lichamelijke bezigheid ter ontspanning of als beroep met spel- of wedstrijdelement waarbij conditie en vaardigheid vereist zijn, respectievelijk bevorderd worden en waarvoor bepaalde regels gelden”. Snyder en Spreitzer (1983) definiëren sport als een (i) competitieve, (ii) fysieke activiteit van mensen, (iii) begeleid door geïnstitutionaliseerde regels. Ze onderscheiden vier typen sport: spel, informele sport, semi-formele sport en formele sport. Terwijl spel, het eerste type, zich op het niveau van vrijetijdsbesteding bevindt, is formele sport het andere uiterste. Er tussen ligt een continuüm van mogelijkheden. Men kan onderscheid maken tussen competitief sporten (wedstrijd- en topsport), recreatief sporten (‘voor de lol’) en schoolsporten met een verplichtend karakter. Deze soorten sport kunnen verschillende doelen nastreven. Voor recreatieve sporten geldt dat men ze vooral als vrijetijdsbesteding of als ontspanning beoefent. Competitiesport heeft daarentegen een meer inspannend karakter. Er vinden voortdurend krachtmetingen plaats en de sporter is gericht op zich verbeteren in de sport. Dit geldt nog meer voor topsport dan voor wedstrijd-sport (Snyder en Spreitzer, 1983). Het type sport waar dit onderzoek zich op richt is informele en semi-formele sport omdat men deze vormen van sport het meest beoefent.

2.3 Motieven voor sportdeelname

Motieven zijn betrekkelijk stabiele eigenschappen die iemand aanzetten tot bepaalde activiteiten. Motivatie heeft betrekking op een toestand van het organisme die verantwoordelijk wordt geacht voor de uitvoering van een bepaalde activiteit op een bepaald moment. Deze toestand van het organisme is in de regel een gevolg van een combinatie van interne (persoons-) en externe (situatie-) factoren. Wanneer motieven werkzaam zijn is sprake van motivatie (Bakker & Whiting, 1984, p.21). Volgens Giljam (1986) bepaalt de motivatie, die aan het sporten ten grondslag ligt, voor een belangrijk deel het sportgedrag. Zij onderscheidt intrinsieke en extrinsieke motivatie (Giljam, 1986).

Intrinsieke motivatie

Onder intrinsieke motieven wordt de mate waarin men om persoonlijk intrinsieke redenen gemotiveerd is tot sportbeoefening verstaan: het doen aan sport heeft een dusdanige persoonlijke waarde, en kan ook dermate specifiek zijn voor het beoefenen van een bepaalde sportactiviteit, dat men die alleen door het doen aan sport kan vervullen (Giljam, 1986). Intrinsiek gemotiveerd gedrag voor een activiteit ontstaat wanneer de activiteit bepaalde, door de persoon als waardevol ervaren factoren bevat. De motivatie neemt niet af met het bereiken van het doel en daarom is intrinsieke motivatie een 'positieve' vorm van gemotiveerd zijn. Intrinsiek gemotiveerd gedrag komt voort uit de wens van personen om zich competent te voelen. Deze basisbehoefte (of dit basismotief) tot competentie en zelfontplooiing ontwikkelt zich gaandeweg tot meer specifieke motieven zoals het prestatiemotief of het motief tot zelfverwerkelijking (Bakker & Whiting, 1984 p.33-34).

Extrinsieke motivatie

Bij extrinsieke motivatie laat de persoon zijn sportief bezig zijn bepalen door factoren van buitenaf. Deze kunnen zijn: ouders, school, vrienden, werkkring, sportvoorzieningen, kosten, vrije tijd, gezondheidsredenen en sportverleden (Giljam, 1986). Een voor de sport relevant aspect is het feit dat competitie een extrinsiek motiverende factor kan zijn. (Bakker & Whiting, 1984, p.37)

Intrinsiek versus extrinsiek

De invloed van extrinsieke beloningen op intrinsieke motivatie hangt nauw samen met het aspect van controle (zelf of van buitenaf). De toenemende extrinsieke beloning zal ertoe leiden dat de persoon zijn gedrag waarneemt als *onder controle* van de beloning en dit resulteert op zijn beurt in een afname van de intrinsieke motivatie. De verklaring voor het verdwijnen van de intrinsieke motivatie zou in het volgende liggen. Wanneer er twee mogelijke oorzaken zijn voor het gedrag (namelijk intern, c.q. intrinsieke motivatie en extern, c.q. beloning), die ieder op zichzelf al voldoende zijn om het gedrag te veroorzaken, brengt de persoon de ene oorzaak 'in mindering' op de andere. Dit zogenaamde 'discounting principle' is afkomstig uit de attributietheorie. Omdat de externe oorzaak overmatig aanwezig is, het meest in het oog springt, zal de persoon in situaties waarin interne en externe oorzaken tegelijk aanwezig zijn, de interne factoren nauwelijks meer meetellen. Hij schrijft het gedrag uitsluitend toe aan de beloning (Bakker & Whiting, 1984). Dit kan leiden tot overmatige externe attributie, resulterend in 'overjustification' waarbij mensen door externe factoren overgehaald worden tot activiteiten die ze reeds leuk vinden om te doen, waardoor zij hun activiteiten zien als gecontroleerd van buitenaf, in plaats van intrinsiek aantrekkelijk (Myers, 2002, p.156). De ontwikkeling van verschillende motieven is afhankelijk van de mate waarin de omgeving de persoon de gelegenheid biedt zijn behoefte om zich competent te voelen in bepaald gedrag te uiten. Wanneer gedragingen die aan een bepaalde behoefte zijn gekoppeld, worden aangemoedigd en de persoon zich door dat gedrag inderdaad 'competent' voelt, ontwikkelt zich uit het basismotief competentie een onafhankelijkheidsmotief (Bakker & Whiting, 1984, p.34-35).

Manders en Kropman (1979) noemen een aantal intrinsieke motieven. Volgens hen is gezondheid het belangrijkste motief om aan sport te gaan doen. Daarnaast noemen zij drie andere motieven. De eerste is ontspanning, bewegingsvreugde en plezier. Sociale contacten en vriendschap is een tweede motief. Wedijver en prestatie is het laatste motief (Manders en Kropman, 1979).

2.4 Betekenis van sport

Vanreusel en Bulcaen (1992) onderscheiden vier soorten sociale betekenissen van sportdeelname, te weten instrumenteel-functioneel, expressief, symbolisch en sociaalinteractief.

Instrumenteel-functionele betekenis

Socialisatie en integratie zijn de twee belangrijkste functionele contributies van sport. Socialisatie wijst op de relatie van een individu met de samenleving en zijn bijbehorende waarden en normen. Sport kan gezien worden als een manier van sociale controle, die de socialisatie van jongeren positief beïnvloedt. Integratie betekent het opgroeien met verschillende culturen in een samenleving. Sport als doorzichtige, niet-complexe activiteit kan voor de jeugd een gemakkelijk toegankelijke, sociaal integrerende activiteit zijn.

Expressieve betekenis

Jongeren zijn zich niet altijd bewust dat ze zoeken naar uitingen van vaardigheden. Met name kansarme jongeren hebben minder mogelijkheden om hun competentie te uiten. Bij sportdeelname hebben aspecten als een taak volbrengen en succes ervaren een algemene waarde. Bovendien biedt sport aanvaardbare expressiemogelijkheden voor opwinding en spanning. Het kan gezien worden als uitlaatklep.

Symbolische betekenis

Zowel materiële als niet-materiële symbolen zijn belangrijk voor jongeren om zich een identiteit aan te meten die hen onderscheidt van anderen. Deze en andere algemene sociale waarden als status, prestige en waardering kunnen gerealiseerd worden tijdens sportdeelname. Sport is, met name voor kansarme jongeren, een toegankelijk symbool in vergelijking met andere bezigheden.

Sociaalinteractieve betekenis

Sporten is een van de meest erkende manieren om mensen te ontmoeten. Sociaal contact is vaak één van de belangrijkste redenen om aan sport deel te nemen. Bij kansarme jongeren is de sociaalinteractieve rol belangrijk om twee redenen; vanwege de stimulatie van sociale contacten en om sociale leerprocessen in de samenleving op gang te brengen.

Nu wordt eerst de geschiedenis van vrouwen in de sport besproken om vervolgens tot de specifieke situatie van islamitische vrouwen in Nederland te komen.

2.5 Historie van vrouwen in de sport

Kijkend naar de historie van sport dan zien we een duidelijke trend van een lagere sportdeelname door vrouwen dan door mannen (Birrell & Cole, 1994). Hebben vrouwen een mindere lichamelijke capaciteit dan mannen? Uitsluiting van vrouwen op de eerste Olympische Spelen in Griekenland suggereren dat dit niet altijd het geval is. Vrouwen -verkleed als man- bleken soms beter te presteren dan hun sekse opponenten. Als gevolg daarvan dienden alle disciplines naakt uitgevoerd te worden zodat van 'seksefraude' geen sprake meer kon zijn.

Er zijn wel degelijk fysieke verschillen tussen mannen en vrouwen. Gemiddeld genomen zijn mannen langer, zwaarder en sterker dan vrouwen. Wanneer prestaties van mannen en vrouwen vergeleken worden is een duidelijk verschil zichtbaar; mannen zijn gemiddeld genomen sneller, sterker en beter op elke tak van sport (Guttmann, 1991, p. 251). Toch vindt er een verandering

plaats. De records van vrouwen worden relatief snel verbeterd. De verwachting is zelfs dat vrouwen op den duur beter en sneller worden dan mannen in verre afstanden zwemmen of hardlopen. Dit is niet te verklaren door evolutionaire veranderingen van de mannen en vrouwen in de soort mens, maar door sociale en culturele factoren (Guttman, 1991, p.251-254).

Dergelijke sociale en culturele factoren zijn enkele eeuwen geleden al op te merken. In de meeste samenlevingen zijn sekserollen specifiek en duidelijk gedefinieerd. In de Westerse samenleving is het ideaal over de rol van vrouwen in het Victoriaanse tijdperk en het eind van de 19^e eeuw passiviteit, gehoorzaamheid aan de man, oplettendheid en vooral aantrekkelijkheid. Deelname aan sport door meisjes en vrouwen is het tegenovergestelde van het Victoriaanse ideaal. Sport neemt een vrouw uit het huis om deel te nemen aan 'heldhaftige activiteit'. Het plaatst een vrouw in een situatie waar discretie niet geëist wordt, waar emotionele controle moeilijk te bewaren is en waar algehele netheid in gevaar komt. Ook bestaat de angst dat ongehuwde vrouwen door eventuele wonden aan het gezicht of in het lichaam niet langer aantrekkelijk zijn als huwelijkskandidate.

Omstreeks de eeuwwisseling is de discussie over het nut van gymnastiek en lichamelijke opvoeding op scholen achter de rug; men is overtuigd van de heilzame werking die ervan uitgaat. Schoolgymnastiekles is óók voor meisjes ontwikkelend, beschavend, opwekkend en heilzaam voor lichaam en geest (Steendijk-Kuypers, 1999). Volgens Hargreaves (1986) heeft sport in de 19^e eeuw enerzijds een emanciperende werking voor bourgeois en hogere klasse vrouwen. Arbeidersvrouwen zijn daarentegen vrijwel geheel uitgesloten van sportdeelname (Hargreaves, 1986). Wanneer er naast de reeds bestaande sportorganisaties voor burgermannen ook organisaties voor vrouwen worden opgericht, worden vrouwen in de sport eerder stilzwijgend getolereerd dan geaccepteerd door mannen (Steendijk-Kuypers, 1999).

Lange tijd is de rol van de vrouw in sport onveranderd gebleven. Na de Eerste Wereldoorlog komt er meer aandacht voor vrouwen. Veranderingen in kleding (er mag meer 'bloot' gezien worden) leiden tot meer deelname in sport voor vrouwen omdat er makkelijker zittende sportkleding gedragen mag worden. Nog steeds sporten meer burger- dan arbeidersvrouwen. Na 1950, de 'tweede industriële revolutie', heeft men meer vrije tijd om te sporten. Vrouwen sporten echter nog steeds niet zoveel als mannen (Hargreaves, 1986). Begin jaren '80 heeft sport nog geen primaire aandacht van de vrouw. Zij richten zich liever op gelijkheid in het huishouden en op het werk. Enkele jaren later beginnen de feministen het belang van sport te ontdekken. Op scholen wordt meer sport voor vrouwen aangeboden en sporttijdschriften besteden meer aandacht aan vrouwen. Langzaam wordt de trend voor vrouwensport gezet. Tot op heden zijn er in Europa, net als in de VS, nog altijd sporten die meer geschikt worden geacht voor mannen en andere voor vrouwen. De trend is echter naar acceptatie van elke sport die iemand, man of vrouw, wil beoefenen (Steendijk-Kuypers, 1999). Een voorbeeld hiervan is het atletiekonderdeel polsstokhoogspringen, wat op de Olympische Spelen in 2000 geïntroduceerd is als discipline die ook toegankelijk is voor vrouwen.

2.6 Islam en sport

Vrouwen hebben altijd al een achterstandspositie in de sport gehad. De situatie van islamitische vrouwen in dit geheel is een bijzondere. De islam is een geloof dat wereldwijd wordt aangehangen. Het heeft zo'n anderhalf miljard aanhangers waarvan de helft vrouw is (Wiggins e.a., 2005). De overgrote meerderheid van Turken en Marokkanen hecht groot belang aan de islam in het persoonlijk leven, aan de band met het herkomstland en aan de opvoeding van kinderen. De religieuze ervaring van moslims wordt beleefd op een individueel niveau (Janssens, 1993a). Moslims hebben een directe relatie met hun god, Allah. Ondanks deze individuele band heeft de islam vooral een sociale dimensie. Voor moslims is hun eer van groot belang en ze stellen alles in het belang om te voorkomen dat deze eer wordt aangetast. De positie van de vrouw in de islam is een omstreden onderwerp. Sommigen spreken van onderdrukking door mannen, anderen van een logische en eerlijke balans tussen de seksen (De Knop e.a., 1996). Volgens Sattar (1987) worden vrouwelijke moslims beschermd en onderhouden door hun vader en later door hun man in ruil voor gehoorzaamheid. De meeste leefregels van vrouwen zijn hier op gebaseerd. De voornaamste rol van de vrouw binnen het huishouden. Ze voedt bijvoorbeeld de kinderen op en is gastvrouw bij bezoek. De rol van de man daarentegen is voornamelijk publiek; niet alleen wanneer hij werkt, maar ook in zijn vrije tijd. Het gedrag van een vrouw in een islamitische samenleving bestaat voornamelijk uit het hooghouden van haar eer (Sattar, 1987).

Verboden

Er kunnen meerdere oorzaken genoemd worden voor het feit dat immigrantenmeisjes minder sporten dan autochtone meisjes. Velen van de eerste generatie immigranten komen oorspronkelijk van het platteland en hebben weinig ervaring met formele organisaties voor vrijetijdsbesteding (Dequeecker, 1988). Sportsocialisatie is een sociaal leerproces waarbij mensen, in interactie met hun omgeving, zich een patroon van belangrijke sportgedragingen en attitudes eigen maken en ontwikkelen. Het gezin is een belangrijke socialisatieplek; sportbeoefening door gezinsleden heeft een positieve invloed op die van het individu (Manders en Kropman, 1979). Wanneer de ouders niet gewend zijn om zelf te sporten moedigen de meeste van deze ouders hun kinderen niet aan deel te nemen aan georganiseerde sporten. Dit heeft tot gevolg dat jonge immigrantenmeisjes bijna uitgesloten zijn van georganiseerde sport. Zij besteden minder tijd aan sport in vergelijking met autochtone meisjes (De Knop e.a., 1994). Er wordt van hen verwacht dat zij het merendeel van hun vrije tijd doorbrengen in het huishouden. Zelfs wanneer ze echt tijd te besteden hebben wordt hun sportdeelname belemmerd door islamitische regels. Zo 'behoren' meisjes hun maagdelijkheid tot de huwelijksnacht te bewaren. Daarom moeten ze contact met mannen zoveel mogelijk vermijden. Maar ook wanneer ze getrouwd zijn is contact met andere mannen 'niet wenselijk' om zo de seksuele moraal hoog te houden. Om die reden bedekken islamitische vrouwen buitenshuis hun lichaam en haar (De Knop e.a., 1996). Vrouwelijk 'bloot' is aanstootgevend en provocerend voor de 'zwakke' man. Door het bedekken van het vrouwelijk lichaam worden mannen niet 'verleid' tot seksuele handelingen en wordt de seksmoraal hoog gehouden. Uit een onderzoek onder islamitische vrouwen in Iran blijkt dat vrouwen geacht worden een burka te dragen wanneer ze zich in de publieke sfeer bevinden. Dit houdt in dat ze deze ook moeten dragen wanneer ze deelnemen aan sport waar mannen bij zijn (Wiggins e.a., 2005). De burka maakt het sporten haast onmogelijk. Zoals Guttman (1991) na een onderzoek onder Turkse vrouwen stelt: Zware religieuze beperkingen verklaren het gebrek aan sportdeelname door Turkse vrouwen.

Hooft (1987) somt een aantal van deze beperkende regels in verband met sportbeoefening op:

- Men mag niet samen sporten met jongens of mannen.
- Men mag niet begeleid worden door een mannelijke sportmonitor.
- Het lichaam moet bij het sporten steeds bedekt blijven.
- 's Avonds sporten is vrijwel uitgesloten, omdat men niet alleen in het donker over straat mag.

Huidige populatie in Nederland

Van de Turken en Marokkanen is op dit moment een ruime meerderheid van de ouders buiten Nederland geboren en getogen (Distelbrink en Hooghiemstra, 2005). Deze Turken en Marokkanen zijn tweede generatie immigranten; namelijk personen woonachtig in Nederland, van wie één of beide ouders van Turkse of Marokkaanse afkomst is. Voor de komende jaren wordt verwacht dat de tweede generatie -door natuurlijk verloop- sterk zal groeien en de eerste generatie zal afnemen. Bovendien staat de tweede generatie op de drempel van gezinsvorming. De tweede generatie Turken en Marokkanen zal dus steeds meer het beeld gaan bepalen.⁷ Nog een reden om de aandacht op de tweede generatie te richten is omdat deze binnen het integratiebeleid een bijzondere plaats inneemt. De situatie van tweede generatie immigranten wordt met name gekenmerkt door de aanwezigheid van generatieconflicten en culturele conflicten (Naeyart, 1982).

Keerpunt

In de huidige situatie in Nederland worden islamitische meisjes geconfronteerd met een niet-islamitische cultuur wat een bijzondere situatie oplevert. Er is sprake van een constante sociale controle door de familie om de invloeden van de westerse samenleving tegen te gaan (De Knop e.a., 1996). De situatie is heel anders voor islamitische jongens, die meer vrijheid hebben de gewoontes van de westerse samenleving te ontdekken en over te nemen (De Vries, 1987).

Uit onderzoek van Lesthaeghe en Surkyn (1994) blijkt de wens naar meer autonomie bij jonge Marokkaanse en Turkse vrouwen duidelijk door te klinken. Op de terreinen als belangensteren van de mannen, de uitgebreide familie of de etnische gemeenschap, krijgen de vrouwen te maken met de typische aspecten die met de machtsposities van mannen en ouderen te maken hebben. Volgens hen aanvaarden de jonge vrouwen nog een 'modus vivendi', met een zwaartepunt richting autonomie, omdat zij niet zeker zijn dat de uitkomst vanuit het morele standpunt wenselijk is en/of omdat zij ook niet geheel overtuigd zijn dat de baten van de algehele emancipatie tegen de kosten ervan zullen opwegen (Lesthaeghe & Surkyn, 1994). Ook De Knop e.a. (1993) indiceren dat niet alle islamitische vrouwen bereid zijn de strikte islamitische regels te volgen. Zij onderscheiden twee soorten houdingen; aan de ene kant meisjes die berusten in de situatie en aan de andere kant meisjes die hun onvrede uiten. Dit laatste levert in veel gevallen conflicten met de familie op (De Knop e.a., 1993).

De deelvragen die onderscheiden worden zijn:

1. *Welke cultureel bepaalde intrinsieke factoren zijn van invloed op de deelname aan sport door islamitische vrouwen in Nederland?*
2. *Welke cultureel bepaalde extrinsieke factoren zijn van invloed op de deelname aan sport door islamitische vrouwen in Nederland?*

⁷ CBS (2004): Bevolkingsstatistieken (2004)

De hypothese zal per deelvraag besproken worden:

1. *Welke cultureel bepaalde intrinsieke motieven zijn van invloed op de deelname aan sport door islamitische vrouwen in Nederland?*

De verwachting is dat er tussen culturen geen verschillen zijn in intrinsieke factoren van sport die het sportgedrag van de vrouw beïnvloeden. Daarom zal de vrouw bevestigen dat sport kan leiden tot:

- Een gezonder lichaam,
- Een strakker lichaam, oftewel esthetische voordelen heeft,
- Een mogelijkheid tot expressie,
- Het hebben of maken van plezier,
- Een mogelijkheid tot prestatie,
- Het laten zien van eigen kwaliteiten,
- Het aanleggen of verbeteren van sociale contacten.

2. *Welke cultureel bepaalde extrinsieke motieven zijn van invloed op de deelname aan sport door islamitische vrouwen in Nederland?*

De verwachting is dat de omgeving van de islamitische vrouw invloed uitoefent op haar sportgedrag. Dit kan op meerdere terreinen, namelijk sociaaleconomisch, vanuit het gezin en vanwege voorbeeldfuncties van moeder en bekende topsporters.

a. Sociaaleconomisch:

- Sport is een luxeproduct. Contributie of lidmaatschap van een sportclub of fitnesscentrum is duur.

b. Medezeggenschap gezin:

- Islamitische vrouwen mogen niet sporten in een omgeving met mannen.
- Sporten mag niet 's avonds, de vrouw mag niet alleen over straat.
- Sporten vindt doorgaans plaats in bepaalde kleding die niet is toegestaan aan islamitische vrouwen.

c. Voorbeeldfuncties:

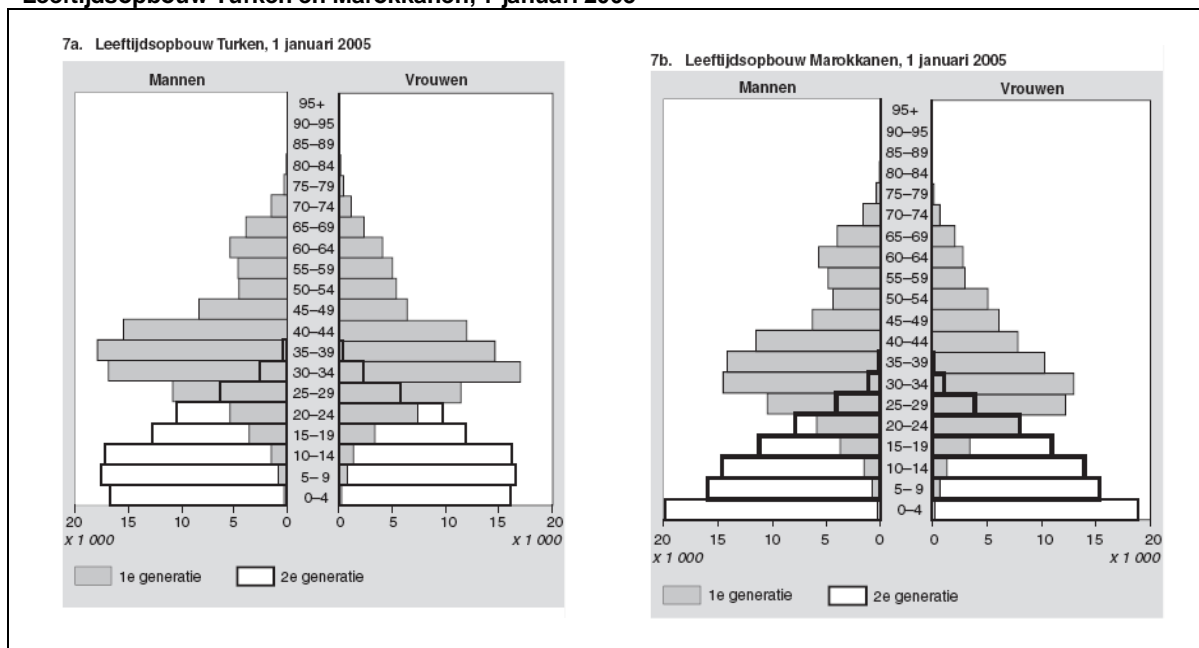
- Er bestaat verband tussen het sportgedrag van de moeder en het sportgedrag van haar dochter. Wanneer moeder vroeger gesport heeft en/of nu sport, dan heeft dat een positieve invloed door middel van een voorbeeldfunctie op het sportgedrag van haar dochter nu.
- De islamitische vrouw heeft geen duidelijke voorbeeldfunctie. Ze beschouwt een Marokkaanse vrouwelijke topsporter echter meer als voorbeeld dan een vrouwelijke Nederlandse of mannelijke Marokkaanse of Nederlandse topsporter.

3. Methoden

Participanten

De onderzoekspopulatie is de adolescente en jong volwassen vrouw in Nederland. Onder de niet westerse allochtonen vormen de Turken en Marokkanen de grootste groepen. Samen omvatten zij ongeveer tweederde van het totale aantal moslims in Nederland (Phalet & Ter Wal (red), 2004).

Figuur 1
Leeftijdsopbouw Turken en Marokkanen, 1 januari 2005

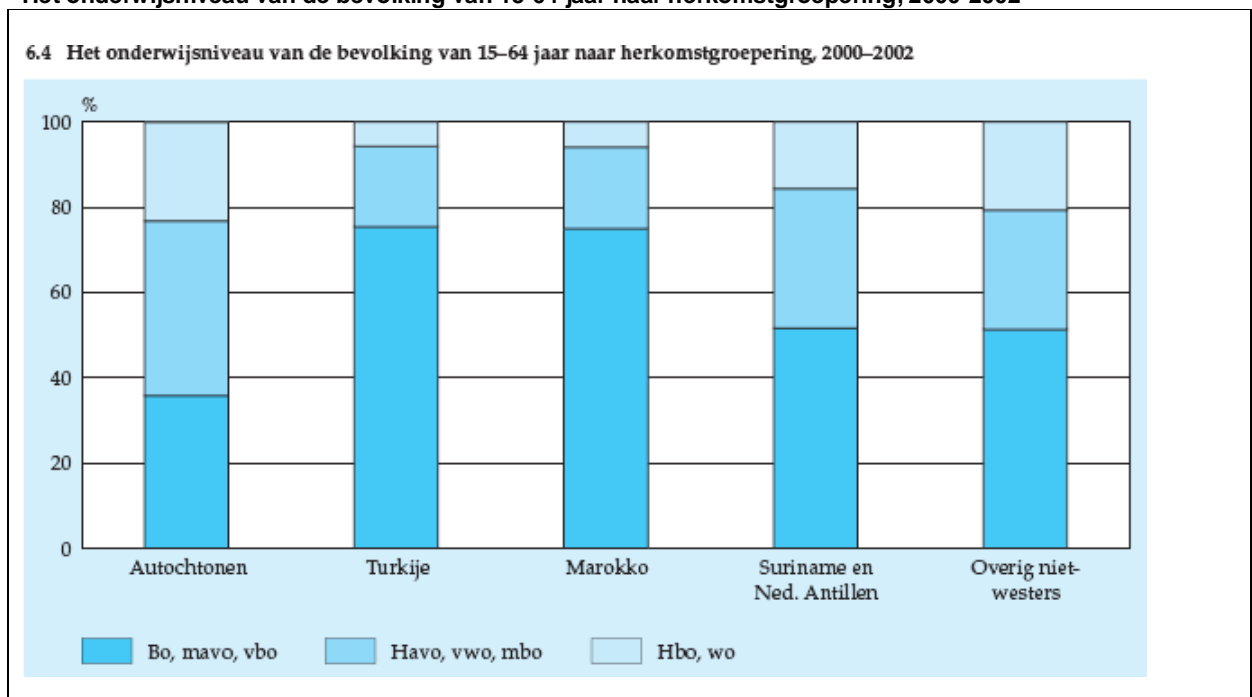

Zoals te zien is in figuur 1, bevindt de tweede generatie Turken en Marokkanen zich in de leeftijdscategorie van 0 tot 40 jaar. Het is in het kader van dit onderzoek interessant te kijken naar adolescente en jong volwassen vrouwen, in tegenstelling tot kinderen. Sociale constructie van gender begint in de kindertijd en kinderspelletjes zijn een deel van elke cultuur, maar het sporten van oudere meisjes en vrouwen onthult vaak meer over cultuur en sociale structuur dan het spel van jonge kinderen doet (Birrell & Cole, 1994). Daarom is gekozen voor vrouwen in de leeftijdscategorie van 15 tot en met 25 jaar.

Locatie

Een geschikte manier om islamitische vrouwen in de leeftijdscategorie van 15 tot en met 25 jaar te bereiken is via hun opleiding. Dit betreft een groep vrouwen die relatief autonoom en zelfstandig is. Een grote groep islamitische vrouwen zit thuis en wordt door deze aanpak niet in het onderzoek opgenomen. Het blijkt in de praktijk echter zeer lastig om vrouwen die thuis zitten te bereiken en daarom is het in het kader van dit onderzoek niet haalbaar deze groep vrouwen tot de respondenten te rekenen.

Figuur 2
Het onderwijsniveau van de bevolking van 15-64 jaar naar herkomstgroepering, 2000-2002

Het onderwijsniveau van de Turkse en Marokkaanse bevolking van 15-64 jaar in Nederland ligt nagenoeg gelijk, zoals te zien is in figuur 2. Ongeveer 75% heeft basisonderwijs, mavo of vbo niveau. Ongeveer 15% heeft havo, vwo of mbo niveau. Slechts 5% heeft hbo of wo niveau. Niet-westerse allochtone leerlingen volgen meer dan autochtone leerlingen een vbo- of mavo- opleiding. Anders dan autochtone leerlingen stromen deze niet-westerse allochtone leerlingen vaker door naar een vervolgopleiding.⁸ De meerderheid van de islamitische vrouwen in de leeftijd van 15 tot en met 25 jaar die een opleiding volgen doen dit op mbo niveau. Daarom is het onderzoek afgenomen op het ROC Midden Nederland, een onderwijsinstelling op mbo niveau met 28.000 leerlingen. Het heeft een zeer breed aanbod in het mbo onderwijs. De vragenlijsten zijn afgenomen bij klassen van de sectoren 'Toerisme, Recreatie & Horeca' en 'Economie & Dienstverlening'. Beide sectoren liggen in Utrecht.

Meetinstrument

Het meetinstrument betreft een gestructureerde vragenlijst. Deze gestructureerde vragenlijst is opgedeeld in zes verschillende thema's:

1. Sportgedrag van de vrouw.

Het is interessant in kaart te brengen of de vrouw aan sport doet. Wanneer dit het geval is, is sport zelf, de locatie en frequentie van belang.

2. Algemene persoonskenmerken.

⁸ CBS (2003): Grote doorstroom niet-westerse jongeren naar vervolgonderwijs

Er zijn een aantal persoonskenmerken die van belang kunnen zijn voor dit onderzoek, zoals leeftijd, burgerlijke staat, gezinssituatie, geloofsovertuiging, nationaliteit, vriendenkring en bezigheden.

3. Voorbeeldfuncties.

Interessant is om na te gaan welke rol topsporters spelen in het (sport)leven van de vrouw. Heeft de respondent een sportidool? Wat is de attitude ten opzichte van Marokkaanse en Nederlandse, vrouwelijke en mannelijke topsporters? Is er sprake van bewondering, een voorbeeldfunctie en/of respect?

4. Moeders sportgedrag

Volgens Van Wel (1994) heeft van de ouders de moeder de meeste invloed op haar dochter. Gevraagd wordt naar het sportgedrag van moeder toen ze de leeftijd had die de vrouw nu heeft. Vervolgens komt het sportgedrag van moeder op dit moment aan bod. In totaal wordt drie maal dezelfde opzet van vragen gebruikt om het sportgedrag in kaart te brengen; respectievelijk van de vrouw, de moeder vroeger en de moeder nu.

5. Motivatie om te sporten.

Er zijn zeven verschillende motieven onderscheiden die van invloed kunnen zijn op het sportgedrag. Deze zijn gebaseerd op de sociale betekenissen zoals Vanreusel en Bulcaen (1992) ze onderscheiden:

Instrumenteel-functionele betekenis:

1. Verbeteren van gezondheid,
2. Esthetische voordelen,

Expressieve betekenis:

3. Mogelijkheid tot expressie,
4. Hebben of maken van plezier,

Symbolische betekenis:

5. Mogelijkheid tot prestatie,
6. Laten zien van eigen kwaliteiten,

Sociaalinteractieve betekenis:

7. Aanleggen of verbeteren van sociale contacten.

6. Mogelijkheid om te sporten

In deze vragen komen de culturele aspecten aan bod die naar voren komen uit de literatuur. De culturele aspecten betreffen instemming om:

- te sporten.
- 's avonds te sporten.
- ver van huis te sporten.
- met jongens/mannen te sporten.
- les te krijgen van een mannelijke sporttrainer.
- korte mouwen te dragen.
- een korte broek of rokje te dragen.
- te douchen na het sporten.

De opzet van de gestructureerde vragenlijst is terug te vinden in annex I. De vragenlijst zelf is terug te vinden in annex II.

Procedure

In totaal hebben acht metingen plaatsgevonden, die verdeeld waren over zes dagen in de periode van 21 maart 2006 tot en met 24 april 2006. De eerste meting vond plaats in de kantine van het ROC 'Toerisme, Recreatie & Horeca'. Alle andere metingen vonden plaats tijdens een les. Voor aanvang van de les werden alle tafels en stoelen over het lokaal verdeeld zodat iedere respondent een eigen tafel had en alleen zat. Wanneer alle leerlingen binnen waren kondigde de docent(e) de afname van het onderzoek aan. De mannen in de klas mochten voor zichzelf aan het werk gaan. Vervolgens werd aan de vrouwen een korte verbale instructie gegeven door de onderzoeker (zie annex III). In deze instructie werd benadrukt dat het onderzoek draait om meningen en dat goede of foute antwoorden niet bestaan. Op deze manier werd getracht te voorkomen dat de respondenten sociaal wenselijk antwoordden.

Wanneer er geen vragen meer waren werd de gestructureerde vragenlijst uitgedeeld en begonnen de vrouwen in stilte met het invullen. Af en toe werd er gefluisterd of overlegd, dan werd de vrouwen vriendelijk verzocht om alleen werken. Het invullen van de vragenlijst duurde tussen de 20 en 30 minuten. Er zijn enkele inhoudelijke vragen gesteld (zie annex IV). De inname van de gestructureerde vragenlijst vond plaats wanneer iedereen klaar was. De laatste bladzijde, waarop de vrouwen hun naam en klas in konden vullen om mee te dingen naar een prijs, werd afgeknipt en op een aparte stapel geplaatst zodat de anonimiteit van de respondent gewaarborgd bleef.

In de volgende tabellen staat de verdeling van geloofsovertuiging en leeftijd van de respondenten.

Tabel 1
Geloofsovertuiging

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Niet-gelovig	38	43.2	43.2	43.2
	Christelijk	19	21.6	21.6	64.8
	Moslim	31	35.2	35.2	100.0
	Total	88	100.0	100.0	

In totaal hebben 88 vrouwen de vragenlijst ingevuld, waarvan 38 zonder geloofsovertuiging, 19 christenen en 31 moslima's.

Tabel 2
Leeftijd

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16	17	19.3	19.3	19.3
	17	33	37.5	37.5	56.8
	18	17	19.3	19.3	76.1
	19	10	11.4	11.4	87.5
	20	3	3.4	3.4	90.9
	21	4	4.5	4.5	95.5
	22	1	1.1	1.1	96.6
	25	3	3.4	3.4	100.0
	Total	88	100.0	100.0	

De leeftijd van de vrouwen varieert tussen de 16 en 25 jaar. De meerderheid van de vrouwen is tussen de 16 en 22 jaar oud.

4. Analyse en beschrijvende statistiek

Voorafgaand aan de resultaten wordt een analyse door middel van kruistabelleringen uitgevoerd. Deze zijn: geloofsovertuiging in combinatie met het sportgedrag van de vrouwen, van de moeder vroeger en de moeder nu. Bovendien wordt er gekeken naar de voorbeeldfunctie van topsporters, de verschillende motivaties om te sporten en sociaaleconomische factoren.

Sportgedrag vrouwen

Tabel 3
Kruistabellering van geloofsovertuiging met sporten

Count		sporten		
		ja	nee	Total
geloofsovertuiging	Geen geloofsovertuiging	24	14	38
	Christelijk	11	7	18
	Moslim	14	17	31
Total		49	38	87

$$\chi^2(2) = 2.46; P > .05$$

Uit de χ^2 test in tabel 3 blijkt dat er geen significante verschillen zijn in sportdeelname door niet-gelovige, christelijke en moslim vrouwen.

Sportgedrag moeder vroeger

Tabel 4
Kruistabellering van geloofsovertuiging met sportgedrag van moeder vroeger

Count		vroeger moeder sport			
		ja	nee	weet ik niet	Total
geloofsovertuiging	Geen geloofsovertuiging	14	6	18	38
	Christelijk	11	1	7	19
	Muslim	5	11	14	30
Total		30	18	39	87

$$\chi^2(4) = 12.52; P < .01$$

De sportdeelname van de moeder toen zij de leeftijd had die haar dochter nu heeft, verschilt significant tussen de groepen, zo blijkt uit de χ^2 test in tabel 4. De moeder van de moslim vrouwen sportte vroeger significant minder dan de moeders van niet-gelovige en christelijke vrouwen.

Sportgedrag moeder nu

Tabel 5
Kruistabellering van geloofsovertuiging met sportgedrag van moeder nu
Count

		nu moeder sport		Total
		ja	nee	
geloofsovertuiging	Geen geloofsovertuiging	13	25	38
	Christelijk	6	13	19
	Moslim	7	24	31
Total		26	62	88

$\chi^2(2) = 1.16; P > .05$

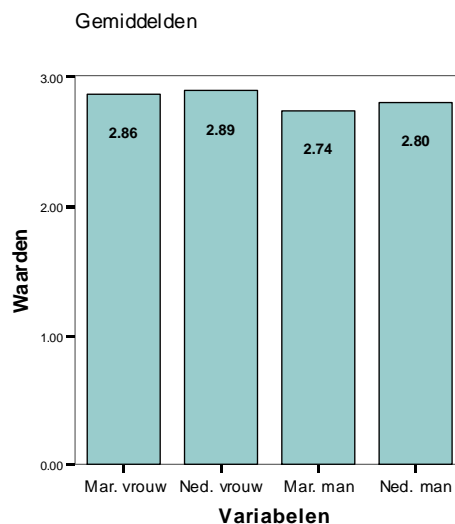
De sportdeelname van de moeder op dit moment verschilt niet significant tussen de niet-gelovige, christelijke en moslim vrouwen, zo blijkt uit de χ^2 test in tabel 5.

Voorbeeldfunctie topsporter

De aanwezigheid van voorbeeldfuncties van topsporters is geoperationaliseerd door middel van enkele vragen. Deze vragen correleren significant met elkaar (zie annex V). Er zijn geen significante verschillen tussen niet-gelovige, christelijke en moslim vrouwen in de mate van respect en bewondering voor en voorbeeld van Marokkaanse en Nederlandse, vrouwelijke en mannelijke topsporters.

Figuur 3

De respons van de vrouwen op de vraag naar respect en bewondering voor en voorbeeldfunctie van Marokkaanse en Nederlandse, vrouwelijke en mannelijke topsporters (gemeten op vierpunt schaal; 1 = geheel mee oneens, 4 = geheel mee eens)

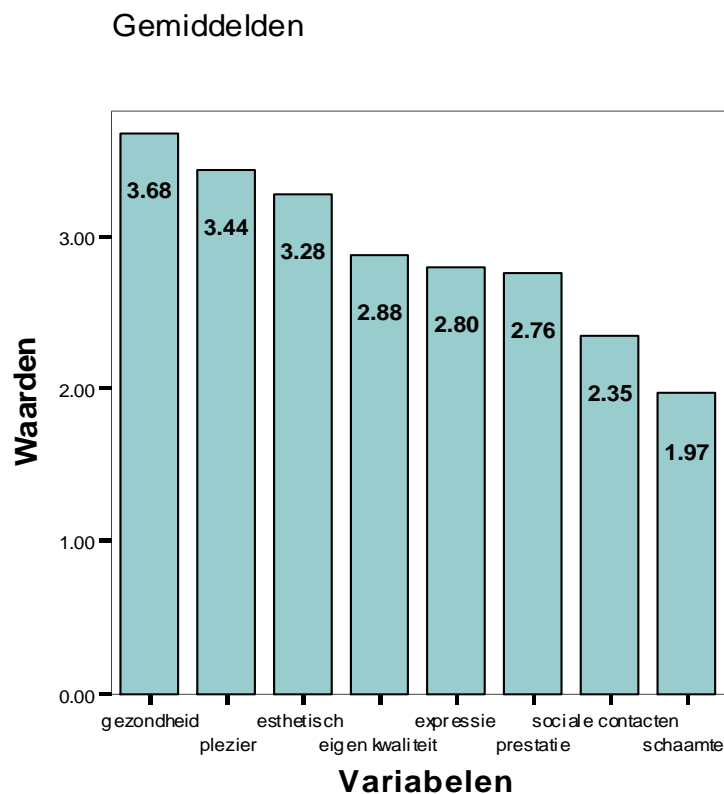
De verschillen tussen de mate van respect en bewondering voor en voorbeeld van Marokkaanse en Nederlandse, vrouwelijke en mannelijke topsporters zijn minimaal en bevinden zich tussen neutraal en een beetje.

Motivatie om te sporten

Elk van de motivaties is geoperationaliseerd in enkele vragen. Deze vragen correleren significant met elkaar (zie annex VI). Er zijn geen significante verschillen tussen niet-gelovige, christelijke en moslim vrouwen in de motivatie om te sporten.

Figuur 4

De respons van de vrouwen op de aanwezigheid van motivaties gezondheid, plezier, esthetische voordelen, laten zien van eigen kwaliteiten, mogelijkheid tot expressie, mogelijkheid tot prestatie, aanleggen van sociale contacten en gevoel van schaamte (gemeten op vierpunt schaal; 1 = geheel mee oneens, 4 = geheel mee eens)

Noot:

Gezondheid: vraag 9, 11

Plezier: vraag 20, 21, 22

Esthetisch: vraag 12, 13

Eigen kwaliteit: vraag 23, 24

Expressie: vraag 14, 15, 16

Prestatie: vraag 17, 18, 19

Sociale contacten: vraag 25,26

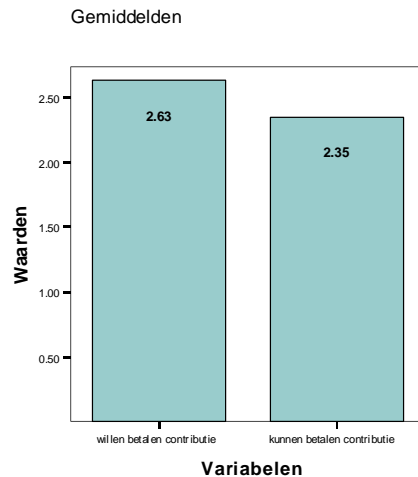
Schaamte: vraag 37, 38, 39

Wat betreft intrinsieke factoren om te sporten blijkt het verbeteren of behouden van de gezondheid de belangrijkste motivatie om te sporten. Vervolgens komt het aspect plezier, gevolgd door esthetische voordelen. Het laten zien van eigen kwaliteiten blijkt ook redelijk belangrijk. Daarna komt de mogelijkheid tot expressie en de mogelijkheid tot prestatie. Sociale contacten zijn het minst van belang. Gevoelens van schaamte om te sporten zijn niet echt aanwezig.

Sociaaleconomische factoren

Figuur 5

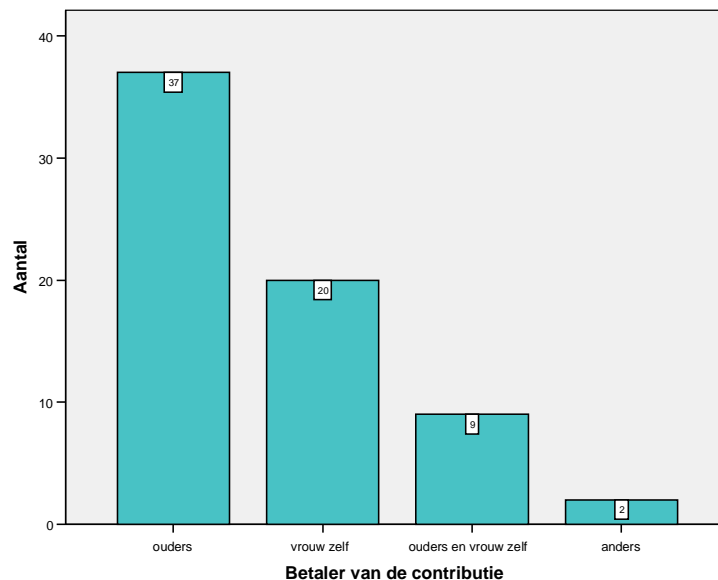
De respons van de vrouwen op de vraag naar bereidheid en mogelijkheid zelf de contributie/het lidmaatschap van de sportclub te betalen (gemeten op vierpunt schaal; 1 = nooit, 4 = altijd)

Sociaaleconomische factoren blijken niet significant te verschillen tussen moslima's, niet-gelovige en christelijke vrouwen. Ook blijken de sociaaleconomische factoren niet van invloed op de sportdeelname. Moslima's blijken zowel hun lidmaatschap van een sportvereniging redelijk vaak zelf te willen en in iets mindere mate zelf te kunnen betalen.

Figuur 6

De betaler van de contributie / het lidmaatschap van de sportvereniging

De betaler van de contributie blijkt in de meeste gevallen de ouders te zijn. Vervolgens is de vrouw zelf de betaler van de contributie, gevolgd door een combinatie van ouders en dochter. Een enkele keer betaalt iemand anders de contributie.

5. Resultaten en verklarende statistiek

5.1 Variantie analyse

De invloeden van cultuur op sportdeelname zijn door middel van een univariate variantie analyse onderzocht, namelijk een oneway ANOVA met posthoc contrast analyse (Waller Duncan). Verschillende soorten toestemmingen zijn als afhankelijke factor genomen met geloofsovertuiging als onafhankelijke factor:

Tabel 6
ANOVA over toestemmingvragen om te sporten met mannen, met een mannelijke sporttrainer, met een rokje aan, met douchen na het sporten, 's avonds, ver van huis en met vrouwen met als moderator geloofsovertuiging

Toestemming om te sporten			niet-gelovig	christelijk	moslim	F (2,87)
Met mannen	<i>vader</i>	1.11	1.11	2.06 ¹	14.215 ^{a, ***}	
	<i>moeder</i>	1.13	1.16	2.10	14.052 ^{a, ***}	
	<i>broer/zus</i>	1.08	1.05	1.68	9.698 ^{a, ***}	
Met mannelijke sporttrainer	<i>vader</i>	1.08	1.11	1.97	11.910 ^{a, ***}	
	<i>moeder</i>	1.11	1.16	1.94	9.747 ^{a, ***}	
	<i>broer/zus</i>	1.08	1.11	1.55	5.302 ^{a, **}	
Met rokje	<i>moeder</i>	1.03	1.16	1.55	4.966 ^{a, **}	
	<i>broer/zus</i>	1.03	1.05	1.39	3.890 ^{b, **}	
Met douchen na sport	<i>vader</i>	1.00	1.00	1.42	5.874 ^{a, ***}	
	<i>moeder</i>	1.05	1.00	1.42	4.330 ^{b, **}	
's Avonds	<i>moeder</i>	1.26	1.46	2.00	4.602 ^{a, **}	
Ver van huis	<i>broer/zus</i>	1.18	1.16	1.71	5.467 ^{a, **}	
Met andere vrouwen	<i>vader</i>	1.08	1.05	1.45	4.905 ^{a, **}	

Noot 1: Vetgedrukte waarde staat voor homogene groep op basis van Waller-Duncan met error ratio a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 24.000, b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed en c.Type 1/Type 2 Error Seriousness Ratio = 100.

^a: power $\geq .75$; ^b: power $> .6$ en $< .75$

*: P < .05; **: P < .01; ***: P < .001

5.2 Covariantie analyse

Door middel van een covariantie analyse zijn de invloeden van nationale- en geloofsidentificatie op toestemming om te sporten met als moderator cultuur gemeten.

Tabel 7
ANCOVA over toestemmingvragen aan vader en moeder om te sporten met mannen, met een mannelijke sporttrainer en 's avonds met als predictors trots op nationaliteit en geloofsovertuiging en moderator geloofsovertuiging

Toestemming om te sporten		Trots op nationaliteit		Trots op geloofsovertuiging	
		Regressie-coëfficiënt ¹	Verklaarde variantie ²	Regressie-coëfficiënt ¹	Verklaarde variantie ²
Met mannen	<i>vader</i>	-1.43 ^{a, ***}	42%	-2.00 ^{b, **}	33%
	<i>moeder</i>	-1.39 ^{a, ***}	42%	1.97 ^{b, *}	32%
Met mannelijke sporttrainer	<i>vader</i>	-1.39 ^{a, ***}	39%	-2.10 ^{b, **}	29%
	<i>moeder</i>	-1.43 ^{a, ***}	38%	-2.13 ^{b, **}	27%
's Avonds	<i>moeder</i>	-1.01 ^{a, ***}	20%	-2.07 ^{b, *}	19%

Noot 1: Regressiecoëfficiënten zijn ongestandaardiseerd

Noot 2: Verklaarde variantie betreft het volledige model

^a: power $\geq .75$; ^b: power $> .6$ en $< .75$

*: $P < .05$; **: $P < .01$; ***: $P < .001$

De trots op nationaliteit en geloofsovertuiging heeft op enkele toestemmingsvragen met als moderator religieuze associatie een significant effect zoals te zien is in tabel 7. De parameter coëfficiënt is in alle gevallen negatief. Dit houdt in dat naarmate de vrouw hoger scoort op trots op nationaliteit of geloofsovertuiging, ze minder toestemming hoeft te vragen om te mogen sporten.

6. Discussie

In dit onderzoek werd de volgende onderzoeksvraag beantwoord: *‘Welke cultureel bepaalde factoren zijn van invloed op de deelname aan sport door islamitische vrouwen in Nederland?’*

Met de deelvragen:

1. *Welke cultureel bepaalde intrinsieke factoren zijn van invloed op de deelname aan sport door islamitische vrouwen in Nederland?*
2. *Welke cultureel bepaalde extrinsieke factoren zijn van invloed op de deelname aan sport door islamitische vrouwen in Nederland?*

De hypothese was:

1. De verwachting is dat er tussen culturen geen verschillen zijn in intrinsieke factoren van sport die het sportgedrag van de vrouw beïnvloeden. Daarom zal de vrouw bevestigen dat sport kan leiden tot:

- Een gezonder lichaam,
- Een strakker lichaam, oftewel esthetische voordelen heeft,
- Een mogelijkheid tot expressie,
- Het hebben of maken van plezier,
- Een mogelijkheid tot prestatie,
- Het laten zien van eigen kwaliteiten,
- Het aanleggen of verbeteren van sociale contacten.

2. De verwachting is dat de omgeving van de islamitische vrouw invloed uitoefent op haar sportgedrag. Dit kan op meerdere terreinen, namelijk sociaaleconomisch, vanuit het gezin en vanwege voorbeeldfuncties van moeder en bekende topsporters.

a. Sociaaleconomisch:

- Sport is een luxeproduct. Contributie of lidmaatschap van een sportclub of fitnesscentrum is duur.

b. Medezeggenschap gezin:

- Islamitische vrouwen mogen niet sporten in een omgeving met mannen.
- Sporten mag niet 's avonds, de vrouw mag niet alleen over straat.
- Sporten vindt doorgaans plaats in bepaalde kleding die niet is toegestaan aan islamitische vrouwen.

c. Voorbeeldfuncties:

- Er bestaat verband tussen het sportgedrag van de moeder en het sportgedrag van haar dochter. Wanneer moeder vroeger gesport heeft en/of nu sport dan heeft dat een positieve invloed door middel van een voorbeeldfunctie op het sportgedrag van haar dochter nu.
- De islamitische vrouw heeft geen duidelijke voorbeeldfunctie. Ze beschouwt een Marokkaanse vrouwelijke topsporter echter meer als voorbeeld dan een vrouwelijke Nederlandse of mannelijke Marokkaanse of Nederlandse topsporter.

Intrinsieke factoren

Uit het onderzoek blijkt dat de intrinsieke factoren die van invloed zijn op het sportgedrag van islamitische vrouwen niet significant verschillen van de niet-gelovige en christelijke vrouwen. Het verbeteren of behouden van de gezondheid blijkt de belangrijkste motivatie om te sporten. Vervolgens komt het aspect plezier, gevolgd door esthetische voordelen. Het laten zien van eigen kwaliteiten blijkt ook redelijk belangrijk. Daarna komt de mogelijkheid tot expressie en de mogelijkheid tot prestatie. De vrouwen staan neutraal tegenover de mogelijkheid tot het aanleggen of behouden van sociale contacten. Gevoelens van schaamte tijdens het sporten blijken in principe niet aanwezig. De hypothese dat er tussen culturen geen verschillen zijn in intrinsieke factoren van sport die het sportgedrag van de vrouw beïnvloeden, blijkt te kloppen.

Extrinsieke factoren

Op het gebied van extrinsieke factoren blijkt er niet duidelijk sprake te zijn van sociaaleconomische motieven. Er zijn geen significante verschillen tussen moslima's, niet-gelovige en christelijke vrouwen in de mate waarin zij de contributie of het lidmaatschap van de sportclub zelf willen en kunnen betalen. Ze zijn redelijk vaak bereid om de contributie of het lidmaatschap zelf te betalen. In iets mindere mate kunnen ze het zelf ook daadwerkelijk betalen. De ouders blijken in de meeste gevallen de betalers van de contributie. In mindere mate is de vrouw zelf de betaler, gevolgd door een combinatie van ouders en dochter. In een enkel geval betaalt iemand anders de contributie. De hypothese dat de vrouwen sport als luxeproduct zien, wordt verworpen.

Een tweede extrinsieke factor die in de hypothese genoemd wordt is het gezin. Uit het onderzoek komt duidelijk naar voren dat er verschil is tussen islamitische vrouwen enerzijds en christelijke en niet-gelovige vrouwen anderzijds in de mate waarin zij toestemming moeten vragen om te sporten. De islamitische vrouw blijkt aan verschillende gezinsleden voor verschillende aspecten van sport toestemming te moeten vragen. Zowel van haar vader, moeder, broers en zussen heeft zij instemming nodig om met mannen te sporten. Ook voor een mannelijke sporttrainer heeft zij toestemming van allen nodig. Beide ouders moeten instemming geven om na het sporten te douchen. Om een rokje te mogen dragen bij het sporten heeft de vrouw toestemming nodig van haar moeder, broers en zussen. Om 's avonds te sporten heeft de vrouw toestemming van haar moeder nodig. De broers en zussen van de vrouw zijn van invloed op de mogelijkheid te sporten wanneer dit ver van huis is. Tenslotte moet de vader ook toestemming geven om met vrouwen te sporten. Geconcludeerd kan worden dat de vrouw toestemming moet vragen voor aspecten van sport die de islamitische leefregels kunnen schaden. Dit komt overeen met uitkomsten uit eerder besproken literatuur, zoals Guttman (1991) die stelt dat zware religieuze beperkingen het gebrek aan sportdeelname door Turkse vrouwen verklaren. Ook komt het overeen met Hooft (1987) die beperkende regels in verband met sportbeoefening opnoemde: de vrouw mag niet samen sporten met jongens of mannen, ze mag niet begeleid worden door een mannelijke sportmonitor, het lichaam moet bij het sporten steeds bedekt blijven en 's avonds sporten is vrijwel uitgesloten omdat ze niet alleen over straat mag.

Wat zij echter niet noemen en wat wel uit dit onderzoek blijkt, is dat een islamitische vrouw voor bepaalde aspecten aan verschillende en soms meerdere gezinsleden toestemming moet vragen. Een mogelijke verklaring is dat de verschillende gezinsleden allen een eigen rol spelen in het 'beschermen' van de eer van de vrouw. Ze zijn allen verplicht zorg te dragen dat de vrouw zo min mogelijk contact heeft met mannen. Moeder lijkt verantwoordelijk voor het op tijd thuis komen van de vrouw, terwijl de broers en zussen verantwoordelijk zijn voor het ophalen of weg-

brengen van de vrouw wanneer de sportlocatie ver van huis is. Vader lijkt zich niet te bemoeien met de sportkleding die zijn dochter draagt, terwijl moeder, broers en zussen dit wel doen.

Het toestemming moeten vragen aan vader om te sporten met andere vrouwen is een onvoorziene uitkomst. Waarom de vader controle heeft over de vrouwen waar zijn dochter samen mee sport is niet eenduidig te verklaren. Wellicht wil hij controle over alle mensen waar zijn dochter samen mee sport. Een andere verklaring kan zijn dat hij controle wil hebben over de vrouwen waarmee zijn dochter sport om te voorkomen dat deze vrouwen zijn dochter negatief beïnvloeden. Wanneer de vader weet dat een bepaalde vrouw niet volgens de islamitische leefregels handelt, kan hij bang zijn dat zijn dochter deze houding van haar overneemt. Op die manier zou haar eer in het geding kunnen komen, wat niet wenselijk is.

Tevens blijkt uit dit onderzoek dat een indirect effect bestaat van de trots op geloofsovertuiging en nationaliteit op de mate waarin de vrouw toestemming om te sporten moet vragen. Dit heeft betrekking op de toestemming van vader en moeder om met mannen te mogen sporten en om een mannelijke sporttrainer te hebben. Ook heeft het betrekking op de toestemming van de moeder om 's avonds te sporten. Wanneer de vrouw aangeeft weinig trots te zijn op haar geloofsovertuiging en nationaliteit, blijkt zij vaker toestemming te moeten vragen voor deze specifieke gevallen. Wanneer de vrouw aangeeft trots te zijn op haar geloofsovertuiging en nationaliteit, hoeft zij daarom minder vaak toestemming te vragen aan haar ouders. Een mogelijke conclusie is dat wanneer de vrouw in grote mate trots op haar geloof en nationaliteit is, de ouders voldoende vertrouwen hebben in hun dochter. Zij zullen er van overtuigd zijn dat hun dochter zich aan de strikte islamitische leefregels houdt en hoeven niet te vrezen voor haar eer. Wanneer de ouders hun dochter vertrouwen hoeft zij minder vaak toestemming te vragen om te mogen sporten. Als de vrouw minder trots is op haar geloofsovertuiging en nationaliteit zullen de ouders minder snel toestaan dat hun dochter gaat sporten zonder hen toestemming te vragen. Zij willen meer controle over de bezigheden van hun dochter om zo haar eer te beschermen. De hypothese dat het gezin medezeggenschap heeft op het sportgedrag van de vrouw, is bevestigd. Het blijkt echter dat specifieke gezinsleden voor specifieke kenmerken van sport hun toestemming moeten verlenen. Dit was in de hypothese niet verondersteld.

Een derde extrinsieke factor die in de hypothese genoemd wordt, is de voorbeeldfunctie van moeder en van topsporters. Het blijkt dat de moeder van de moslima vroeger, op de leeftijd die de vrouw nu heeft, minder sportte dan de moeders van de niet-gelovige en christelijke vrouwen. Op dit moment is er geen verschil in sportgedrag tussen de moeders van de vrouwen. Bij zowel de moslima's als de niet-gelovige en christelijke vrouwen doet de meerderheid van de moeders op dit moment niet aan sport. Of er een verband bestaat tussen de sportdeelname van de moeder vroeger en die van de vrouw op dit moment is niet met zekerheid te beantwoorden.

De voorbeeldrol van topsporters blijkt niet te verschillen voor niet-gelovige, christelijke en moslim vrouwen. Ook is deze voorbeeldfunctie niet afhankelijk van nationaliteit en geslacht van de topsporter. De vrouwen hebben redelijk vaak respect en bewondering voor topsporters en deze worden ook redelijk vaak als voorbeeld genomen. De hypothese dat moslim vrouwen geen duidelijke voorbeeldrol hebben, blijkt bevestigd. De hypothese dat moslim vrouwen de Marokkaanse vrouwelijke topsporters meer als voorbeeld zien dan Marokkaanse mannelijke topsporters of Nederlandse topsporters, blijkt niet te kloppen.

Gericht advies

De uitkomsten van dit onderzoek kunnen een bijdrage leveren aan beleidsplannen om sportdeelname van islamitische vrouwen te doen toenemen.

Ten eerste een advies aan beleidsmakers. Zij zouden bijvoorbeeld sportcentra kunnen adviseren. Het sporten in bijzijn van mannen blijkt een obstakel voor islamitische vrouwen omdat zij toestemming van ouders, broers en zussen nodig hebben om dit te doen. Sportcentra kunnen rekening houden met de islamitische vrouwen door bijvoorbeeld een dag(-deel) per week een sportmogelijkheid aan te bieden die alleen toegankelijk is voor vrouwen. Op deze manier kunnen de vrouwen zich tijdens het sporten makkelijker aan de islamitische leefregels houden. Een dergelijk project is reeds opgezet in Utrecht en blijkt zeer succesvol.

Een tweede advies is gericht aan de islamitische vrouw zelf. Uit dit onderzoek is gebleken dat wanneer een vrouw trots is op haar geloofsovertuiging en nationaliteit, zij minder vaak toestemming hoeft te vragen aan haar ouders om te sporten. Wanneer de islamitische vrouw wil sporten, is het verstandig om haar ouders te overtuigen van haar trots op haar geloofsovertuiging en nationaliteit. Op die manier zal zij minder vaak toestemming nodig hebben om te kunnen sporten.

Naast inhoudelijk advies omtrent de sportdeelname van islamitische vrouwen in Nederland, is het doen van vervolgonderzoek ook zeer gewenst. Dit onderzoek is in Utrecht bij mbo leerlingen uitgevoerd. Met een grotere onderzoekspopulatie zou deze grondig statistisch gefundeerde pilotstudie nog meer waarde krijgen. Het is bijvoorbeeld interessant te kijken of de uitkomsten ook op landelijk niveau gelden. Tevens is het een uitdaging te trachten andere islamitische vrouwen te bereiken; degenen die opleidingen op een ander niveau volgen, of die wellicht geen opleiding volgen.

Literatuur

- Bakker, F.C., Whiting, H.T.A., Brug, H.H. van der, (1984), *Sportpsychology*, Alphen aan den Rijn, Samson Uitgeverij
- Birrell, S., Cole, C.L. (eds), 1994, *Women, sports, and culture*, USA, Edward Brothers
- Bottenburg, M. van, (1994), *Verborgene competitie, over de uiteenlopende populariteit van sporten*, Amsterdam, Uitgeverij Bert Bakker
- Bottenburg, M. van, Heilbron, J. (1996), *De verharding van het wedstrijdvechten*, Amsterdam, Onderzoeksbureau Diopter
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2003), Grote doorstroom niet-westerse jongeren naar vervolgonderwijs, Webmagazine
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2004), Bevolkingsstatistieken 2004
- Crum, B.J. (2002), *Over de versporting van de samenleving: reflecties over bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid*, Haarlem, De Vrieseborch
- Dequeker, G. (1988), Sport en vrije tijd van veertienjarigen. Vergelijkende studie bij jongeren uit een begunstigd en achtergesteld milieu (Sport and leisure among fourteen year olds. Comparative study among youngsters from a favored and a deprived environment), *Sport*, 3, 17-20
- Distelbrink, M., Hooghiemstra, E. (2005), *Signalement 3 Allochtone gezinnen: Feiten en cijfers*, Den Haag, NGR.
- Giljam, M.J. (1986), *Sportgedrag en levensloop: een kwalitatief onderzoek naar achtergronden van sportdeelname in de gemeente Rotterdam*, Amersfoort, Bruno
- Guttman, A. (1991), *Women's sports, a history*, New York, Columbia University Press
- Hargreaves, J. (1986), *Sport, power and culture: a social and historical analysis of popular sports in Britain*, New York, St. Martin's Press
- Hart, H. 't, e.a., (2001), *Onderzoeksmethoden*, Amsterdam, Boom
- Hooft, J. (1987), *De sportdeelname van etnische minderheidsgroepen*, Amsterdam, Bestuursinformatie, Afdeling Onderzoek en Statistiek
- Janssens, R. (1993a), *De Islam als normerend kader voor de Turkse migrantenvrouw, een literatuurstudie*, Brussel, Vrij Universiteit Centrum voor Sociologie
- Knop, P. de, Martelaer, K. de, e.a., (1994), *Sport als integratie voor migrantenjongeren*. Samenvatting van de onderzoeksprojecten naar de integratiemogelijkheden van migrantenjongeren door

sport, uitgevoerd in opdracht van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid, het Bloso en de Koning Boudewijnstichting, Brussel, Koning Boudewijnstichting

Knop, P. De, Theeboom, M., e.a., (1996), Onder de sluier. Islamitische migrantenmeisjes over sport. In A. Buisman (eds.) *Jeugdsport en beleid. Lichamelijke opvoeding en sport: praktijk, theorie en onderzoek*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 148-171

Knop, P. de, Theeboom, M. (1999), Sports stimulation initiatives for underprivileged youth in Flanders (Belgium), *Journal of Education and Training*, 20, 1, 4-48

Lesthaeghe, R., Surkyn, J. (1994), Turkse en Marokkaanse vrouwen in België: gezinsvorming en waarden bij de generatiewisseling. In R.F. van der Erf (red.) *Bevolking en Gezin*, 9-51, Den Haag, NIDI

Manders, Th.G.W.M., Kropman, J.A. (1979), *Sportdeelname, wat weten we ervan? : een literatuuroverzicht van de drempels en stimulansen voor sportbeoefening*, Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie

Ministerie van VWS (2005), *Sportnota: Tijd voor sport, bewegen, meedoen, presteren*.

Ministerie van VWS (2005), *Programma meedoen allochtone jeugd door sport*.

Myers, D.G. (2002), *Social psychology, seventh edition*, New York, McGraw-Hill

Naeyaert, D. (1982), Acculturatie van immigranten en hun vrijetijdsgedrag, *Vrijetijd en Samenleving*, 2, 273-295

Phalet, K., Wal, J. Ter (eds), 2004, Moslim in Nederland, Diversiteit en verandering in religieuze betrokkenheid: Turken en Marokkanen in Nederland 1998-2002, SCP-werkdocument 106b

Sattar, S.A. (1987), *De Positie van de Vrouw in de Islam*, Amsterdam, Stichting Nederlandse Moslimvrouwen AL NISA

Snyder, E.E., Spreitzer, E. (1983), *Social aspects of sport*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Steendijk-Kuypers, J. (1999), *Vrouwen-beweging, Medische en culturele aspecten van vrouwen in de sport, gezien in het kader van de sporthistorie (1880-1928)*, Rotterdam, Erasmus publishing

Vanreusel, B., Bulcaen, F. (1992), *De sociale betekenis van sportdeelname* (the social meaning of sports participation), Leuven, België: SOCK

Vries, M.H. de, (1987), *Ogen in je rug: Turkse meisjes en jonge vrouwen in Nederland*, Alphen aan den Rijn, Samson

Wel, F. van, (1994), "I count my parents among my best friends": youths' bonds with parents and friends in the Netherlands, *Journal of Marriage and the Family*, 56, 835-843

Wiggins, M.S., Hillyer, S.J. (2005), Pilot study of muslim women's perceptions on religion and sport, *Psychological Reports*, 96, 3, 787-791

Annex I

Samenstelling van de vragenlijst

Bij het opstellen van de vragen is het noodzakelijk rekening te houden met de doelgroep. Er is gestreefd naar standaardisering door de vragenlijst zoveel mogelijk te structureren. De drie elementen in de structurering zijn; de formulering van de vragen, de formulering van de antwoorden en de volgorde waarin de vragen worden gesteld ('t Hart e.a., 2001).

Bij de formulering van de vragen en antwoorden is gebruikgemaakt van open en gesloten vragen.

Open vragen

De formulering van de vragen en antwoordmogelijkheden is zo simpel en duidelijk mogelijk gehouden. De vragenlijst van De Knop e.a. (1996) is als uitgangspunt gebruikt om het sportgedrag van de respondent en haar moeder in kaart te brengen. Dubbelzinnige vragen zijn echter opgesplitst en resulteren in eenvoudige vragen:

- Hoe vaak sport je per week?keer per week
- Hoeveel uur sport je in totaal per week?uur per week

Bij een relatief lastig in te vullen vraag is een voorbeeld toegevoegd. Om de responsbereidheid te vergroten heeft het voorbeeld betrekking op een ROC-studente:

Vraag: Welke sport(en) beoefen je? Waar beoefen je deze sport(en)? (maximaal drie sporten noemen)

Bijvoorbeeld: Een ROC-studente basketbalt bij een vereniging. Daarnaast fitnessst ze af en toe in de sport-school. Ook gaat ze wel eens zwemmen in het zwembad. Dan vult zij het schema als volgt in:

<u>Sport</u>	<u>Waar:</u>			
	Vereniging	Sportschool	Op straat	Anders
1. Basketbal	■	0	0	0.....
2. Fitness	0	■	0	0.....
3. Zwemmen	0	0	0	■ zwembad

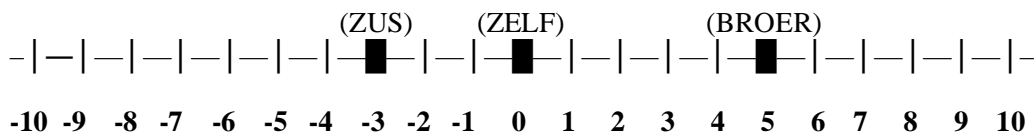
Vul hier in wat jij doet:

<u>Sport</u>	<u>Waar:</u>			
	Vereniging	Sportschool	Op straat	Anders
1.	0	0	0	0.....
2.	0	0	0	0.....
3.	0	0	0	0.....

Vraag: Wat is de leeftijd van je broers/zussen?

Bijvoorbeeld: Een ROC-studente is 20 jaar. Ze heeft een jongere zus van 17, die is dus drie jaar jonger dan zij. Dan kruist ze in de balk het getal -3 aan en zet er ZUS boven. Ook heeft ze nog een oudere broer van 25. Dan is hij dus 5 jaar ouder dan zij en kruist ze in de balk het getal 5 aan en zet er BROER boven.

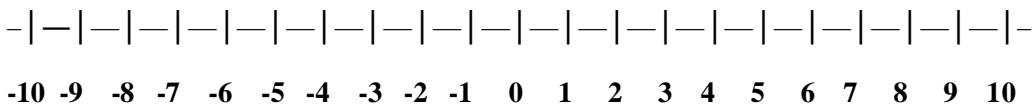
Haar broers en zussen:

Jonger

Ouder

Vul hier jouw broers en zussen in:

Gesloten vragen

Voor elk van de verschillende motivaties om te sporten zijn twee tot vier vragen opgesteld. Als antwoordschaal is gekozen voor vier antwoordcategorieën. Omdat er sprake is van attitudemeting is er geen middencategorie omdat deze kan gelden als ontsnappingsmogelijkheid. Bovendien wordt door een gedwongen keuze tussen positief of negatief een heimelijke voorkeur eerder zichtbaar.

Als voorbeeld de vragen over de verschillende aspecten van plezier:

Sporten doe je omdat?	Geheel mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Geheel mee eens
1. Het je zelf plezier brengt.	1	2	3	4
2. Je er zelf van geniet.	1	2	3	4
3. Je na het sporten zelf een ontspannen gevoel hebt (denk hierbij aan je lekker voelen, tevreden zijn over wat je hebt gedaan).	1	2	3	4

De vragen omtrent toestemming om te sporten hebben herhaalde inventarisatie als primaire kern. Er wordt zowel naar instemming van vader, moeder, als broers en zussen gevraagd. (Ook is naar de partner van de vrouw gevraagd, maar deze blijkt niet bruikbaar doordat weinig vrouwen een relatie hebben):

Heb je om te sporten instemming nodig van..	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
- Je vader?	1	2	3	4
- Je moeder?	1	2	3	4
- Je broer(s)/zus(sen)?	1	2	3	4
- Je partner/vriend?	1	2	3	4

Volgorde vragen

De vragenlijst is opgezet in trechtervorm. Hij begint met algemeen sportgedrag. Dit zijn relatief makkelijke vragen; de respondente hoeft nog geen mening te geven. Dan volgen een paar vragen over voorbeeldfuncties; een sportidool en vrouwelijke topsporters. De Marokkaanse vrouwen komen eerst aan bod en daarna de Nederlandse vrouwen. De mannelijke topsporters komen pas later in de vragenlijst aan bod. Hier is bewust gekozen om eerst de Marokkaanse vrouw, dan de Nederlandse vrouw en verderop in de vragenlijst de Marokkaanse man en de Nederlandse man te behandelen. Op deze manier wordt niet aan het stereotype beeld voldaan dat heerst in Nederland en in de sport. Dan komt de motivatie om te willen sporten. Vervolgens komen de vragen over mannelijke topsporters. Dit is een mooie onderbreking om op het laatste aspect van motivatie om niet te willen sporten te komen, te weten faalangst. Daarna komt de mogelijkheid om te sporten aan bod. Dit onderdeel bevat de meest gevoelige vragen van de gestructureerde vragenlijst. Daarna worden vragen gesteld omtrent het sportgedrag van moeder van vroeger en nu. De vragenlijst eindigt met de algemene persoonskenmerken. Hier is voor gekozen omdat de respondente pas aan het eind van de vragenlijst haar nationaliteit en geloofsovertuiging hoeft te vermelden. Op deze manier wordt voorkomen dat ze bij aanvang van de gestructureerde vragenlijst al het gevoel heeft dat haar nationaliteit of geloofsovertuiging van belang is voor het onderzoek.

Annex II
Gestructureerde vragenlijst

Annex III

Verbale instructie

Korte verbale instructie, voorafgaand aan het uitdelen van de vragenlijst:

“Hallo, ik ben Sofie en ik doe een onderzoek naar meisjes en sport. Ik zou jullie willen vragen om deze vragenlijst in te vullen. Het maakt helemaal niet uit of je wel of niet aan sport doet. Het maakt ook niet uit of je sporten wel of niet leuk vindt. Ik ben alleen benieuwd naar jouw mening, elk antwoord is goed.

Lees de instructies en vragen goed door. Omcirkel het antwoord dat het best bij je past. Vul alle vragen in. Mocht je het niet snappen, steek dan je hand op zodat ik je kan helpen. Werk voor jezelf, het is de bedoeling dat je de vragenlijst helemaal zelf invult.

Wanneer je de vragen allemaal hebt ingevuld, kan je op de laatste pagina je naam en klas invullen. Daarna kan je de vragenlijst bij me inleveren. Dan knip ik de laatste bladzijde van het boekje af, zodat je naam niet bij de vragenlijst zit. Onder de personen die de vragenlijst hebben ingevuld, verloot ik een Dove bad- en douchepakket. Zijn er nog vragen?”

Annex IV

Onduidelijkheden

Bij elke sessie werden er wel een aantal vragen gesteld:

1. Vraag: Waarom vraag je bij de topsporters alleen naar Marokkaanse en Nederlandse mensen en niet naar bijvoorbeeld Turkse en Surinaamse mensen?
Antwoord: Dat is geheel willekeurig, het hadden inderdaad net zo goed Nederlandse en Turkse mensen kunnen zijn.
2. Vraag: Waarom zijn de verschillende soorten moslims wel gespecificeerd en christenen niet?
Antwoord: Het christendom heeft zo veel verschillende geloven dat het lastig was om ze allemaal te noemen.
3. Vraag: Wat betekent ‘instemming’?
Antwoord: Instemming is ongeveer hetzelfde als toestemming. Dat betekent dat je aan iemand anders moet vragen of je iets mag doen.
4. Vraag: Wat betekent ‘aanmoedigen’?
Antwoord: Aanmoedigen is wanneer iemand heel enthousiast tegen je is en bijvoorbeeld zegt: “Ja dat is leuk, dat moet je doen!”
5. Vraag: Wat betekent ‘stimuleren’?
Antwoord: Stimuleren is wanneer iemand heel enthousiast tegen je is en bijvoorbeeld zegt: “Ja dat is leuk, dat moet je doen!”

Andere onduidelijkheden waren:

Het bleek een aantal keer lastig om de broer/zus lijn in te vullen. Wanneer een respondente hem niet snapte, vulde ik samen met haar de lijn in. Ook bleek de ladder soms lastig. Ik legde dan uit: De 10, bovenaan de ladder, staat voor het allerbeste leven dat jij je kan voorstellen. De 1, onderaan de ladder staat voor het allerslechtste leven dat jij je kan voorstellen. Nu wil ik graag weten hoe jij je leven op dit moment vind, dus waar jij op die ladder zit op dit moment.

Annex V

Correlaties vragen over topsporters

Correlatie respect en bewondering voor en voorbeeldfunctie van Marokkaanse vrouw

		respect mar vrouw	bewonder mar vrouw	voorbeeld mar vrouw
respect mar vrouw	Pearson Correlation	1	.685(**)	.318(**)
	Sig. (2-tailed)		.000	.005
	N	82	75	75
bewonder mar vrouw	Pearson Correlation	.685(**)	1	.450(**)
	Sig. (2-tailed)	.000		.000
	N	75	78	74
voorbeeld mar vrouw	Pearson Correlation	.318(**)	.450(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.005	.000	
	N	75	74	76

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlatie respect en bewondering voor en voorbeeldfunctie van Nederlandse vrouw

		respect ned vrouw	bewonder ned vrouw	voorbeeld ned vrouw
respect ned vrouw	Pearson Correlation	1	.711(**)	.291(*)
	Sig. (2-tailed)		.000	.011
	N	82	76	75
bewonder ned vrouw	Pearson Correlation	.711(**)	1	.387(**)
	Sig. (2-tailed)	.000		.001
	N	76	80	75
voorbeeld ned vrouw	Pearson Correlation	.291(*)	.387(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.011	.001	
	N	75	75	75

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Correlatie respect en bewondering voor en voorbeeldfunctie van Marokkaanse man

		respect mar man	bewonder mar man	voorbeeld mar man
respect mar man	Pearson Correlation	1	.613(**)	.284(*)
	Sig. (2-tailed)		.000	.014
	N	81	76	75
bewonder mar man	Pearson Correlation	.613(**)	1	.304(**)
	Sig. (2-tailed)	.000		.008
	N	76	78	75
voorbeeld mar man	Pearson Correlation	.284(*)	.304(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.014	.008	
	N	75	75	76

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Correlatie respect en bewondering voor en voorbeeldfunctie van Nederlandse man

		respect ned man	bewonder ned man	voorbeeld ned man
respect ned man	Pearson Correlation	1	.604(**)	.233(*)
	Sig. (2-tailed)		.000	.045
	N	80	75	75
bewonder ned man	Pearson Correlation	.604(**)	1	.275(*)
	Sig. (2-tailed)	.000		.017
	N	75	78	75
voorbeeld ned man	Pearson Correlation	.233(*)	.275(*)	1
	Sig. (2-tailed)	.045	.017	
	N	75	75	76

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Annex VI

Correlaties vragen over motivatie om te sporten

Correlatie esthetische voordelen: vraag 12 en 13

		gewicht verliezen	beter figuur
gewicht verliezen	Pearson Correlation	1	.764(**)
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	87	86
beter figuur	Pearson Correlation	.764(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	86	86

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlatie expressie: vraag 14, 15 en 16

		uiten	afreageren	uitbundig gedragen
uiten	Pearson Correlation	1	.505(**)	.325(**)
	Sig. (2-tailed)		.000	.003
	N	86	85	84
afreageren	Pearson Correlation	.505(**)	1	.432(**)
	Sig. (2-tailed)	.000		.000
	N	85	86	84
uitbundig gedragen	Pearson Correlation	.325(**)	.432(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.003	.000	
	N	84	84	84

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlatie gezond: vraag 9 en 11

		gezond	conditie
gezond	Pearson Correlation	1	.653(**)
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	87	86
conditie	Pearson Correlation	.653(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	86	86

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlatie prestatie: vraag 17, 18 en 19

		prestaties neerzetten	jezelf verbe- teren	vergelijken met anderen
prestaties neerzetten	Pearson Correlation	1	.583(**)	.278(*)
	Sig. (2-tailed)		.000	.010
	N	84	84	84
jezelf verbeteren	Pearson Correlation	.583(**)	1	.337(**)
	Sig. (2-tailed)	.000		.002
	N	84	86	86
vergelijken met anderen	Pearson Correlation	.278(*)	.337(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.010	.002	
	N	84	86	87

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Correlatie plezier: vraag 20, 21 en 22

		plezier	genieten	ontspannen na sport
plezier	Pearson Correlation	1	.829(**)	.491(**)
	Sig. (2-tailed)		.000	.000
	N	86	85	86
genieten	Pearson Correlation	.829(**)	1	.592(**)
	Sig. (2-tailed)	.000		.000
	N	85	85	85
ontspannen na sport	Pearson Correlation	.491(**)	.592(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	
	N	86	85	87

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlatie eigen kwaliteiten: vraag 23 en 24

		laten zien wat je kan	laten zien dat je goed bent
laten zien wat je kan	Pearson Correlation	1	.696(**)
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	87	86
laten zien dat je goed bent	Pearson Correlation	.696(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	86	86

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlatie schaamte: vraag 37, 38 en 39

		niet goed zijn	schamen voor onhandigheid	niet leuk vinden te meten met prestaties anderen
niet goed zijn	Pearson Correlation	1	.757(**)	.647(**)
	Sig. (2-tailed)		.000	.000
	N	85	84	85
schamen voor onhandigheid	Pearson Correlation	.757(**)	1	.749(**)
	Sig. (2-tailed)	.000		.000
	N	84	85	84
niet leuk vinden te meten met prestaties anderen	Pearson Correlation	.647(**)	.749(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	
	N	85	84	85

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlatie sociaal contact: vraag 25 en 26

		vrienden treffen	nieuwe vrienden/kennissen maken
vrienden treffen	Pearson Correlation	1	.625(**)
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	84	83
nieuwe vrienden/kennissen maken	Pearson Correlation	.625(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	83	86

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).